

Iva Tajovská

Matky matek

Iva Tajovská
Matky matek

Eroika

© Iva Tajovská, 2007

© Eroika, 2007

ISBN 978-80-86337-66-1

Iva Tajovská

Matky matek

Obyvatelé nížiny kolem zamrzající řeky dostali vánoční dárek. Celé dopoledne se vzduchem proplétaly vločky, a když vítr rozfoukal mraky, slunce rozjiskřilo zasněženou krajinu.

Až do oběda se Kamil s dcerou díval z okna. Teď se těší, až Petra dojí oběd. Maso a brambory jí nakrájel na drobné kousky. Rozčílilo ho, když manželka zase chtěla jídlo rozmixovat.

„Ne, ne, musí jíst jako my, umí to.“

Děvče sedící v židli s přepážkou bránící jejímu sesunutí obědvá už více než půlhodinu. Svědomitě žvýká drobná sousta a některá polknutí doprovází zakuckání. Kamil přechází od okna k ní a občas jí poklepe na záda.

„Dobrý, Petruško?“

„Hm.“

„Říkala jsem ti to, palice jedna. Na co si to hraješ, i tam jí to mixovali.“

Zlobí se na Radku. Za poslední roky už od ní nezná jiný tón než zlobný a podrážděný. Na pár týdnů se změnila, byla vstřícná a laskavá. Vrátil se, uvěřil, chtěl napravit, co se stalo. Ale jakmile všechno společně poskládali do přijatelného obrazu, přestala jeho žena novou situaci zvládat. Utrhuje se a poštekává. Na něj, i na dcerku. Nemá trpělivost. S nikým. Ani sama se sebou.

Petra si otírá hřbetem ruky zbytky jídla přilepené na bradě a odkládá příbor. Pyšně se dívá na otce. Zvládla to. Ten pohled ho dojíká. Chce ji pohladit, ale jeho dlaň se zastaví o studenou, tvrdou hmotu přilby. Ta tvrdost a chlad přejde do celého těla a zabolí. Ucukne a ruku přemístí na její vlašné rameno. Stiskne.

„Jsi šikovná. Moc.“

Radka pomáhá Petře vylézt ze židle. Pak namáčí ručník a otírá jí obličej a ruce. Krabatí se a čeká, až to bude mít za sebou. Dívky v jejím věku sedí v restauracích se svými milými

a decentně si otírají ústa ubrouskem. Jiné už drží v náruči své dítě. O dřez zacinká nádobí a v igelitu na dně koše se uhnízdí kousky odpadlého jídla ze stolu.

„Teď si odpočineš a pak pojedeme na výlet. Podívej se ven, ještě připadlo trochu sněhu. To počasí máme dneska za odměnu.“

Petra se usměje na otce a pokývá hlavou. Pak znovu. Kývá a kývá, Kamil hledí strídavě na bradu a čelo, pohyb hlavy se zrychluje a do obličeje se začne vkrádat úzkost. Dívčin pohled se na okamžik upře do prázdna a hlava se stočí ke straně. Zachycuje ji těsně nad zemí, přilba se jen lehce dotkne koberce. Kleká si, přidržuje ji a přechkává s ní nekonečné vteřiny, tak jako před dvaceti, deseti lety, předevcírem, včera a ráno, stokrát, snad tisíckrát. Tlačí k zemi její zmitající se tělo. Tiskne se k ní. Chtěl by přenést její pohyb na sebe. Přeje si, aby jí dokázal odlehčit, sejmout z ní alespoň část bolesti a každodenní nejistoty, ale jeho tělo může jenom kopírovat její křeč.

Neuspořádané elektrické výboje v Petřině mozku začínají nacházet správnou cestu. Tělo vláční a z obličeje se pomaličku vytrácí napětí. Přichází únava. Vyčerpanost.

Kamil ji přenáší do postele. Sundává přilbu z hlavy a zakopává ji pod postel. Její nakrátko střižené vlasy jsou zplihlé. Vždycky toužila mít je dlouhé jako jiné ženy. Nešlo to. Z praktických důvodů.

Radka stojí strnule u dřezu. Do jejích rukou přitisknutých na hrudi se dostává pohyb. Znovu namáčí ručník a otírá dívčin obličej se zasychajícími slinami. Pokouší se načechrat zpřelámané, neposlušné vlasy. Sedá si na kraj postele vedle Kamila a hladí dceřinu ruku. Čekají na spánek. Po záchvatu nikdy nebývá osvěžující. Zmučené tělo nedokáže ozdravit, ani nezabrání útokům zrazujícího těla, jen na krátký čas osvobodí od myšlenek, kdy to přijde znovu.

Spí. Přivírají dveře a usedají v kuchyni. Kamil si zapaluje.

Dokud není v blízkosti Petry, dokáže nekouřit. Pak ne. Žhnoucí tabák přináší uvolnění a chvilkové oprostění.

„Nehul tu. Nebudu zas prát záclony. A jí to taky nepřidá,“ brada Radky směřuje k pokojíku.

„Pak vyvětrám.“

„Zbláznil ses? Zase budeme topit do aleluja. To mi snad děláš schválně!“ každé následující slovo zesiluje její hlas.

„Prosím, nezačínej zase.“

„To by se ti hodilo, abych pořád mlčela.“

„Ty neumíš mlčet. Vzbudíš ji... Já vím, že je to těžký, do prčic, ale musíme normálně fungovat. Kvůli ní.“

„No to je náramný! Na to se ti holka hodí, abych já nemohla nic říct, protože ty potřebuješ klid. Myslel jsi na ni, když ses kurvil? Myslel, no řekni!“

„Nekřič.“

„Nemyslel. Měl jsi plnou hlavu tý čubky! Já a holka jsme ti byly ukradený. Co sis chtěl na starý kolena dokazovat, ty plešoune opelichanej, co?“

„Tak dost! Nepamatuješ si, na čem jsme se domluvili? Ne?“

„Domluvili? A co ty? To ty jsi všechno podupal. Svoje zásady, sliby, všechno, všechno!“

„Slíbila jsi, že to nebudeme řešit. Proboha, jak se o ni s tvýma nervama chceš starat celý den?“

„Já mám paměť dobrou. Já jo, já jsem nezapomněla na slib věrnosti, ani za dvacet let. Já ne.“

„O koho to tu teď jde? O nás, nebo o ni? Takže naše domluva neplatí?“

„Jak ty to máš jednoduchý! Stalo se – nestalo. Bylo – nebylo! Stalo a bylo! To z tebe nikdo nesejme.“

„Snažím se s tebou znovu žít. Musíš spolupracovat. Vzpamatuj se a nekřič, vzbudíš ji.“

„Hovno, hovno! Já se mám vzpamatovat! Ty se vzpamatuj.“

„Já jsem taky ve stresu a nevytlívám si vztek. Myslíš, že mi to je jedno, když Petru několikrát denně sbírám ze země?“

„Já si vztek nevyžívám. Já ho mám. Mám! Tam se jí to některý dny vůbec nestalo, a tady? Dneska už podruhé! Ta změna jí nesvědčí.“

„Chce to čas, stabilizuje se to. Ale musí mít klid a cítit se tu dobře. Víš, jak se těšila domů.“

„Najednou mluvíš o domově. Ty, kterej jsi ho pošlapal... jako všechno!“

„Kdybych věděl, že to nebudeš zvládat... Unáhli jsme se.“

„Stejně furt myslíš na tu kurvu. Víím to, ani se mě nedotkneš, nic. Ale já bych to stejně nechtěla, nemysli si. Máš jí pořád plnou hlavu. Na mně se ti pořád něco nelíbí. Tak si táhni k ní. Jen mě klidně zase nechej. I s holkou. No táhni!“

„Dobře víš, že jsem to ukončil. Petře jsme popletli hlavu... Lituji toho, všeho lituji.“

„Ty svině!“

Do rozdrážděných hlasů vstupuje sotva slyšitelný zvuk bosých nohou dotýkajících se studené podlahy. Dívka stojí v palbě slov zmrzačených křikem. Sviští kolem jejích uší. Nerozumí, nevěří jim, snaží se je k sobě neupustit. Ale obraz zlobou a nenávistí pokřivené tváře matky se obtiskl do jejího mozku. I tátův. Zsinalý, bezradný.

Obraz, zvuky i vůně purpury, jehličí a cukroví se sjednocují do podivného celku. V křeči dopadá na zem. Tupý, tlumený úder pohlcuje křik. Syrová přímka na temeni hlavy se šklebí a začíná zalévat krví. Tátovo „lituji toho“ a mámina „svině“ zamrzly někde v rozkmitaném prostoru.

Žárovky na třpytivém stromečku blikají.

Kamil poklekává a tiskne se k ní. Snaží se svým tělem utlumit další záchvat. Zoufalství nastartovalo pláč. Jeho vzlykot se ztrácí ve společné křeči.

Radka otevírá lékárníčku a vyndává na stůl dezinfekci a náplast.

Čerstvý sníh je kyprý a blýskavý. Na každý krok reaguje křupáním. Kamilův kabát nesplývá. Dlouhý předmět na jeho prsou rýsuje zvláštní tvar. Studí. Pach kovu a oleje proniká do svěží vůně zimního dne.

„Sedneme si k posedu, Petruško, jako poslední, co říkáš? Myslíš, že zase přiběhnou zajáci a srnky? Podívej, jsou tu čerstvé stopy.“

Petra se těší. Miluje vycházky do lesa, má ráda zvířata, jsou pro ni tak vzácná. Když měla štěstí, viděla je jednou za měsíc a o svátcích. Ale teď bude všechno jinak. Tatínek ví, kam lesní zvíř nejvíc chodí. Dříve, vždycky, když se musela vrátit zpět, vyprávěla řediteli, sestřičkám, ošetřovatelkám a ostatním, kteří dokázali poslouchat, co všechno viděla. I jaký je tatínek znalec přírody. A že má brokovnici, ale nikdy ji nepoužil, protože by nedokázal zabít nevinné zvíře. Snad jen kdyby je přepadl medvěd nebo divoký pes, aby ji ochránil.

„Sedni si sem, Peťulko. Opři se o strom, můžeš si sundat přilbu, nic se ti nestane, je tu jen měkký sníh.“

„Kdyby maminka viděla, že sedím ve sněhu na zemi! Ta by vyváděla,“ hlasem se rozlévá radostný tón. Tiskne si prst k ústům a spiklenecky mrká. Boří dlaně do sněhu, ohýbá prsty a teplé lopatky nanášejí bělost na její a tátovy natažené nohy.

Třpytivým svátečním odpolednem se prolíná smích, jeden radostný, a druhý, jenž je zoufalým produktem spoutané bezmoci a beznaděje. Stoupá ke korunám jehličnanů a výš, blíž k obloze. Snoubí se neslučitelné.

Petra prožívá šťastnou chvíli, klidný okamžik mezi tím, co nemilosrdně bičuje její tělo. S každým přibývajícím rokem se takové chvíle zkracují. A silné léky, které nedokážou záchvaty vyléčit ani jim zabránit, je špiní umělou malátností a zahalují těžkým závojem.

Smějí se. Do nenáviděné přilby házejí sníh a tvarují ji do koule. Opírá se o tátovo rameno. Objímá ji a tiskne k sobě. Ještě před nedávnem takto objímal Ilonu. Stesk a smutek se mu zavrtávají hlouběji do hrudi.

Petřino tělo zaplavuje pocit bezpečí a bezmezná důvěra. Ví, že teď se jí nemůže nic stát. Její silný tatínek ji přede vším uchrání. Nepustí k ní nic zlého. Pocit bezpečí se přetavuje do sladké únavy. A únava do spánku.

Hladí ji. Nemůže se nabažit skutečnosti, že její tělo teď netvoří oblouk a paty nebičují zem. V její tváři je klid. Usmívá se.

Volnou rukou hrne sníh na hromádku a podkládá její hlavu bělostným polštářem. Z ohybu lesa vycupital zajíc. A druhý. Tečka v dálce se začíná tvarovat do vznešeného těla srdce. Mrak na několik okamžiků odkrajuje sluneční paprsky. A když ho mírný vítr přemístí dál a slunce znovu zalije krajinu, ozve se výstřel.

Stopy ve sněhu se začínají rychle klonovat.

Snad slabost, možná vůle láme jeho kolena. Klečí nad ní. Sladký výraz Petřiny tváře obohatila lehkost. Kamil zavírá oči. Tiskne víčka k sobě. Třesou se. Krotí je dlaní. Z představ se vynořuje štíhlá postava. Blíží se. Usmívá. Ženin úsměv je smutný. Ach, Ilonko... Za ní se objevuje další tvář. Je v ní zlobný škleb. Je to zosobněná výčitka. Prudce otevírá oči. Postavy se začínají rozpouštět.

Naklání se nad Petru. Dívčí čelo nestudí, má stejnou teplotu jako jeho bledé rty. Oprašuje sníh z jejích rukou. Narovnává vlhké pramínky vlasů. Stíny se pomaličku prodlužují. Vstává.

Vzduch rozkmitává druhý výstřel.

Nikdo starší

Marie

„Do prkýnka, zase jsem se probudila!“

Každý ráno je stejný. Každý den, hodina. Nezvyknu si. Nikdy. Už od pohledu jsou mi všichni protivný. Barák plný starců a chcípáků. Dali mě mezi ně. Na pořad. Ta ženská s mokkými mapami pod paží, vedoucí domu nebo jak jí říkají, na mě pořád: „Paní Novotná, tady se vám bude líbit. Jsme nejmodernější dům s pečovatelskou službou v kraji. Je tady všechno, tělocvična, společenské místnosti, kantýna, rehabilitace, pedikúra i bazén.“

Tělocvična! Bazén! Ať se jdou bodnout. K čemu je mi bazén? Já chci svůj domeček, králíky a Ďapku. A svou zahrádku. Teď to tam zplányrujou. Co bude s mými růžemi? Copak je někdo, kdo se o ně nestaral, ocení? K čertu se vším. I s povedenou dceruškou. Vyhnat mámu z baráku a ještě se u toho tvářit ušlechtilé, to by jí šlo.

„Je to pro tebe to nejlepší řešení. Sama to už nezvládneš. Potřebuješ dozor, chováš se zmateně, zapomínáš a já nemám čas za tebou chodit a hlídat tě. Nebudu každý den trnout, co vyvedeš. Beztak barák není tvůj a stejně je na rozpadnutí.“

Václava. Jediná dcera. Sama je v důchodu a mě vyžene sem. Prý pro mě to nejlepší. Pro mě? Houby, pro ni. Jako by se o mě někdy starala. Přišla tak nanejvýš jednou za měsíc, aby udělala, jak říká, pořádky.

„Mami, proč tu máš vždycky takový bordel? Kde se tu pořád bere tolik věcí? Ty to snad taháš z popelnic nebo co?“

Moderní ženská – pro korunu by si koleno nechala vrtat, ale přitom s některými věcmi šeredí, až zůstává rozum stát.

Šňůrku na balíčku klidně přestřihne, než by si s uzlíkem dala trochu práce. Trpělivost jí chybí. A když je pak potřeba něco přivázat, tak se provázek kupuje za hříšný peníze. A se starými papíry to bylo to samý. Já je celý měsíc sbírala, rovnala a ona mi je klidně před očima hodila do kamen, než by je svázala a odvezla do sběru. Ke mně vždycky přiletěla jako fúrie, popálila a povyhazovala, co se dalo. Dokonce i jídlo. Kolikrát jsem si před ní musela schovat zbytky v troubě nebo i ve skříni na šaty. Vždycky to vyšmejčila.

„Mami,“ ječela na mě, „vždyť je to už chycený, chceš se otrávit?“

Najednou. Celý život jsem všechno snědla, ani ždibec kůrky nevyhodila, a nikdy mi nic nebylo. Vyhazovat jídlo! Kdo to kdy viděl? Co jsem dělala a jedla celý měsíc, kdy za mnou nepřišla, jí bylo úplně jedno. Že jsem do posledku tahala domů vodu od studny přes silnici, abych měla na vaření, nádobí a zalévání, to jí bylo jedno. Ale eklovat se, že se mi to v baráku neblýská čistotou podle jejích představ, to jí šlo náramně. Nikdy se nezeptala, jak se mám, ale první, co udělala, bylo, že popadla smeták a začala mi zametat pod nohama. Aby dokázala, že je lepší a čistotnější než vlastní máma. Vždycky než měla přijít, jsem si s úklidem dala obzvlášť záležet. Vstávala jsem ve čtyři ráno a nanosila osm kýblů vody. Zatopila v kamnech a vodu ohřála. Z půlky jsem umyla nádobí a zalila kytky. Zbytek vody jsem nalila do vaničky. Vykoupala jsem sebe, potom psa a nakonec tou vodou vytřela podlahu. Tak se hospodaří, to není otočit si kohoutkem a šeredit.

„Zařídili jsme ti nejlepší dům s pečovatelskou službou. Tady už nemůžeš zůstat. Nájemní smlouvu ti majitel neprodlouží, dům je na spadnutí,“ oznámila mi před Velikonoce-mi, jako by se nechumelilo.

„Nejlepší samice je kotná. A co bude s Ďápkou? Růže už nasazují na květ.“

„Pár věcí si můžeš vzít, třeba tuhle úzkou skříň a obrázky. O zbytek se s Mojmírem postaráme.“

Postarali. Mají velký barák, všechny úspory jsem jim dala, když stavěli, a sama byla celý život v nájmu. A co udělali s Ťapkou? Odvezli ji k veterinárovi. Ani jsem se s ní nerozloučila. Prý už je stejně stará a ta injekce nebolí. Měli mě odvézt s ní. Injekcí se nebojím a taky jsem stará.

Nenávidím tuhle místnost. Je větší, než byla moje světnička. Ale je moc bílá, studená, neútulná. Co mi je platný, že mi Václava s Mojmírem pověsili na zeď obraz s karafiáty a čestné uznání za vzornou práci v přádelně? Nelíbí se mi tu. Ne, nezvyknu si. Starou bábu přesadit do takový klece! Nikoho tu neznám, ani nemám chuť se s někým cizím vybavovat. Jsem tu nejstarší. Je hrozný, když člověk zestárne tak, že potkává už jenom mladší. Ta z prvního patra, který prý už taky bude devadesát, ani nevychází ven. Aťsi je zalezlá. Stejně se tu neumí nikdo bavit o ničem jiným než o nemocích, doktorech, co bylo k obědu a co koho bolí.

No dobrá, odsoudili mě. Přidělili celu, čekárnu na zubatou. Však ona si mě tu snad už brzo najde. Než mě sem vyšoupli, začali hrabat na zahrádce krtci. Jednu kupku vedle druhý, jo, už mi začali kopat hrob, bábo, chystej se. Tam si měla přijít, líp by mě tam našla, v téhle čekárně na smrt holka nestíhá, je tu moc zájemců a špatný doktor.

Smrdí to tu. Když je vítr, od chemičky ve městě sem jde pach. K ránu mě to může zadusit. A některý lidi tu taky smrdí. Ten prokouřený dědek, co se mou včera seděl v jídelně, se snad ještě letos nemyl nebo co. Co je s mým domečkem? Co je s mou voňavou zahrádkou?

Jsem ve vězení. Odsouzena za zločin – zestárla jsem. Dostala jsem doživotí. Ještě že tu mám alespoň vařič. Ale pec to není, pořád mi na tý elektrice něco kypí a přetéká. A je tu špatná voda, když si chci uvařit meltu s mlíkem, vůbec není tak dobrá, jako byla doma. A ke všemu mi ta

mladá pečovatelka koupila špatnou meltu, přivezla nějakou novinku, slabá je a má divnou chuť, člověk si už ani nepochutná.

Jo, kdybych byla doma, to by byla jiná. Už by se mi na kamnech vařily brambory a já bych si odskočila kousek do lesa na svá místa pro hříbky. Jak já bych si dala svoji starou dobrou bramboračku! Copak se tady na téhle ploténce dá něco pořádně uvařit? O pečení si můžu nechat jenom zdát. A v čem taky? To nikoho nezajímá. Kde bych si tady asi tak posbírala spadáný švestky do buchet?

K zbláznění, k zbláznění to tu je. Ještě že za mnou chodí Ilonka. Hodná holka, hodnější než její máma. A Monička, moje pravnučka zlatá. Jo, ty na mě mají čas, ty jo. Alespoň na něco se můžu těšit. Jen Ilonka se mi moc nelíbí. Je taková smutná, ustaraná. Mezi obočím se jí začínají dělat vrásky. Při každé návštěvě se zdají být ještě hlubší. Pravda, už jí přibyl čtvrtý křížek, ale vždycky to byla pohledná ženská. Já vím, že s tím svým je nešťastná. Nemusí si stěžovat, abych to poznala. Hned, jak jsem ho poprvé viděla, věděla jsem, že ji nic dobrýho nečeká, na to já mám čuch. Copak to je za život s vojákem z povolání? A ještě k tomu Slovákem, který si rád přihne? Ne, neměla si ho brát. Ale kdyby ho nepotkala, nebyla by Monička. Je radost se na ni podívat. Snad alespoň ji čeká lehčí život. Je hezký dívat se na její hladouckou, čistou tvář, velká kukadla a dlouhé vlasy až do pasu. Taky jsem takové měla. Cha, ještě mám, jen se ten můj bílej, hubenej ocásek, co stáčím do drdůlku, setsakra-mentsky ztenčil.

Jenomže já jsem nebyla tak hubená. Chudoba byla, to jo, ale jídlo bylo grunt. Vždycky jsem se vydatně najedla. Třebaže to byla jenom melta s mlíkem a nadrobeným chlebem. Cožpak bych mohla vydržet takovou dřinu? Všechny starosti? Ach ne, zaplať pánbůh, že už nejsem mladá. I kdyby mi někdo nabízel, že mi ubere padesát šedesát let, ani za nic

bych to nebrala, ne, ne, ještě jednou prožít všechno znovu, ne, ach jak já jsem už unavená! Nikdo by se mnou neměnil, nikdo. Nic z mého života, který od narození byl jak vystřižený ze špatného románu. Tatínek se po smrti maminky u porodu hnal do chomoutu a pak si taky umřel. Macechu a nevlastní sestru jsem měla. Pro ně jsem nikdy nebyla Maruška nebo Mařenka. Pro ně, ani pro nikoho později. Služku jsem jim dělala, jako Popelka. Dřela jsem jako kuň. Jenže Popelku si našel bohatý, hodný princ. Mě nehledal. Můj život neměl s pohádkou nic společného.

Posledně se mě Monička vyptávala na pradědu. „Proč o něm nikdy nemluvíš? Jaký byl? Vyprávěj mi o něm.“

Nemluvím, nemluvím. Ještě teď, když si na něj vzpomenu, se ve mně všechno svírá. Na hrobě jsem mu byla jen jednou, už mě tam nikdo nedostane. Nebudu se dívat na jeho jméno na náhrobku. I moje tam už je, jen tam chybí datum u křížku. Václava je praktická, jen co je pravda. Když si představím, že mě pak položí vedle něj! Rozprášit bych chtěla, alespoň v něčem bude po mém. Ať se cuká, to mi je jedno. Ne, už se nenechám přesvědčit tím jejím: „Ale co to zase vymýšlíš, mami, v hrobě je ještě jedno místo pro urnu, co to komplikuješ? Náhrobek je vytesaný, s tím se už nedá nic dělat.“

Kdepak se Monička zdržela? Už tu měla být. Vždyť to mám tady napsaný v kalendáři. Chodí každý úterý kolem čtvrtý. Nemůžu se jí dočkat. Vždycky, když ji vidím mezi dveřmi, mám pocit, že mi sem přinesla kousek jiného světa. Svěžího, vzdušného, barevného. Konečně! „Už jsem se, Moničko, bála, že jsi na mě zapomněla.“

„Kdepak, jen mi ujel autobus. Hned udělám čaj, přinesla jsem zákusky.“

„Ale ty zlobíš, proč utrácíš, víš, že mám pro tebe vždycky nachystanou svačinu a něco sladkého.“

Ráda se na ni dívám, jak s chutí jí. A moc ráda poslouchám, když vypráví legrační historky ze školy, o svých kamarádkách, i o tom, co je nového venku, v tom světě, kam já už nepatřím. Dopijíme čaj, Monička umývá nádobí a sedá si do křesla naproti.

„Ale teď zase mluv chvíli ty. Posledně jsi mně neodpověděla, když jsem se ptala na pradědu. Tak jaký byl? Babička o něm taky moc nemluví.“

„To se divím, měli se docela rádi. K ní se nechoval jako ke mně. Na jeho pohřbu brečela. Já ne, nešlo to.“

„Nebyl na tebe hodný?“

Co ji to zase popadlo a zase začíná, proč se vyptává zrovna na něj a připomíná mi ho?

„Nechceš o něm mluvit?“ obličej Moniky se starostlivě krabatí. Vstává, přehrabuje se v tašce a kontroluje mobil. Snad už zase nechce jít?

„Byla jsem ta nejspokojenější vdova ve vsi.“

Monika zavírá tašku, sedá si a překvapeně se na mě dívá. „Opravdu?“

„Držela jsem smutek, chodila v černém a nikde o něm špatně nemluvila. Ale stejně všichni věděli, že měl ruce do zadu a rád si přihnul. Válečný invalida, věčně bez práce. Byl prolezlý zlobou až po uši... Nechtěl nás.“

„Koho nás?“

„No mě ani Václavu. Když už se to muselo narodit, prosadil si, že se bude jmenovat po něm. No jo, no, na ni si časem zvykl, ale mě nikdy neměl rád, protože si mě musel vzít a ještě jsem měla holý zadek, jak mi pořád předhazoval. Jako by on bůhvíco měl.“

„Cože, ty ses musela vdávat? To i tenkrát se to... před svatbou... taky...?“

„A co si myslíš, že tenkrát byli lidi jiní než teď? Jen to byla o hodně větší ostuda. Přes břicho jsem se málem nedostala k oltáři. Děcko se narodilo necelý měsíc po svatbě.“

„Vždycky mi chyběl nějaký čistokrevný strejda nebo teta. Ty jsi už další dítě nechtěla?“

„Ne! Ale stejně po pěti letech přišel na svět hoch, málem jsem u porodu přišla o život. Než jsem ho stačila vyplat z plínek, chytnul záškrt. Závěje byly až do polovic oken. A doktor stál moc peněz. On pro něj nejel a malý umřel. To třetí jsem taky nechtěla. Sousedka mi nasekala kořen z pampelišek. Tou hořkou kaší jsem se málem udávila. Tři dny po sobě, třikrát denně jsem to do sebe soukala. Ještě teď mi je na zvracení, když si na to vzpomenu. Ale pomohlo to. Ženský si musely umět pomoci. A odpomoci.“

„To jsem nevěděla, že se to takhle... dělalo.“

„Co zbývalo jinýho? S ním už jsem do jedny postele nikdy neulehla. Nikdy, stejně jsem mu byla dobrá jen na práci a na vylití vzteku. Dělala jsem všechno možný, abych od něj měla pokoj. Aby mi upletl další dítě? Jak bych je všechny uživila? A kdybych vypustila duši u porodu, kdo by se postaral o Václavu? Ten prácebojsa určitě ne.“

Monička odkašlává a už nemluví tak vesele a nahlas, jako když přišla. „Nevěděla jsem, že jsi to s ním měla tak těžký.“

„Těžký? Horší než to. Ale copak se hodí takový věci vykládat pravnučkám? Když si na to vzpomenu... pomalu se ani mně samotné nechce věřit, že to tak bylo.“

„Už jsem dávno velká holka. A já ti věřím, žila jsi v těžké době.“

„Vlekla jsem ho celý život jako břemeno. Živila ho a trápila se s ním. Když si koupil noviny, tak je hned po přečtení hodil do kamen, abych se já nezdržovala od práce.“ Co se to děje? Najednou o něm dokážu otevřeně mluvit, poprvé v životě. Připadám si jako žalobníček, vím, že se to nehodí, ale jde to ze mě samo, když vidím vážnou, soustředěnou tvář Moničky, chci přestat, ale každá vyřčená věta mi přináší úlevu. „Pořád jsem si představovala, jak už konečně umřel.“

Já, komunistka, se každý večer modlila k Bohu, aby mně od něj pomohl.“

„Moc se už na něj nepamatuju. Jenom na ten jeho zamračený, zarostlý obličej a dřevěnou hůl.“

„Hned po pohřbu jsem ji spálila. Pořád jsem ji viděla ve vzduchu, jak s ní mával a vyhrožoval. Několik roků po jeho smrti jsem našla ve sklepě pod uhlím schovaný peníze. Byly napůl sežraný plísni. Neplatný. Jediný jeho peníze, který jsem kdy viděla. Byly mi k ničemu. Jako on, dědek zmatený, zapomnětlivý. S sebou si je nevezl, alespoň nějaká spravedlnost.“

„Ani ze začátku to nebylo hezký? Jak jste se seznámili?“

Ráda vyprávím, moc ráda, jen když má kdo poslouchat, ale o té první noci.... to se nehodí. Proč se neptá na cokoli jiného? Pořád na mě vyčkávavě hledí. „No, jak jsme se seznámili – obyčejně, na tancovačce.“

„Byl hezký?“

„Hm, byl. Přišel k nám do vsi a nikdo ho pořádně neznal. Hledal práci, byl vyučený švec. Chtěl se usadit. Jo, hezký chlap, fešák, i když kulhal. Říkal, že si sám prostřelil nohu, aby se dostal z fronty.“

„Vyhlídl si tě a pozval k tanci...“

„Hm. Měl tmavý, kudrnatý vlasy a jasně modré oči. A i když se při chůzi hrbil k holi, byl štíhlý a pružný. Při tanci hůl odhazoval, připadal mi tak zajímavý a zkušený. Viděl kus světa a o tom, co prožil na frontě, nemluvil. Říkal, že některý věci by vyprávěním mohly znovu ožít. Smál se, že tam v polní nemocnici nechal v plechový misce kulku ze stehna a paměť.“

„A dál?“

„Přišel zrovna, když se sušila sena. Sedlák pouštěl nás, chasu, každou neděli k zábavě. Abychom přišli na jiný myšlenky, abychom vydrželi další týden dřít. Každý ráno po pátý jsme chodili na louku s naklepanou kosou a brous-

kem u pasu. Krok za mnou další děvečka a za ní pacholci. Kdo zpomalil nebo zaváhal, ten za ním ho seknul do paty. Kdo by tomu dneska věřil? Ale sedlák nebyl nelida. Každou neděli nám odpočítal na stůl mzdu a pár haléřů navíc – na tancovačku. Říkal: Pobavte se děvčata, dokud to jde, dokud jste hezká a mladá. Strašně ráda jsem tancovala. On taky... to jsem ještě nevěděla, že vymetl, co se dalo...“

„A pak?“

Moc jsem se rozmluvila a Monička je neodbytná. Co by si o mně pomyslela, je tak nezkušená a mladá. Nemůžu jí přece vyprávět, jak jsem dočista ztratila hlavu a jak mě po tý tancovačce doprovázel domů. Dotančili jsme, on mi objednal ještě jednu sklenku pálenky, zaplatil, sundal ze své židle zavěšenou hůl a nabídl mi paži. Byla srpnová noc. A on měl horké ruce a dech. Všude voněla čerstvá tráva. Ach, proč jsem prožila jen jednu takovou noc? Jedinou noc, kdy jsem toužila po mužském doteku a polibku. Jedinou noc, kdy moje tělo neztuhlo, žádná síla netlačila moje kolena k sobě a vlastní dlaně na prsa. Poslední noc bez balvanu, který se mi s rozedněním usadil někde uvnitř. Ten balvan tlačil, obaloval se a narůstal.

„Jsi unavená, mám už raději jít?“

„Ne, Moničko, nespěchej, jsem tak ráda, když tu jsi. Jen jsem si potřebovala chvilku odpočinout, v poslední době se hned zadýchám a unavím... U čeho že jsem to přestala... už vím... ani se nezeptal na moje jméno a přitom... Nezůstal. Kulhal dál krajem a nabízel podomní ševcovství. Neznala jsem ho, a proto se pro něj trápila. Co já se nabřečela! Co jsem se ho tajně navyhlížela! Na cestě od kostela ke statku jsem znala každý kamínek, každou vyrašenou chudobku a nový stéblo trávy. Jak já byla nešťastná ze svého rostoucího břicha! Z toho, co bude, až to selka pozná. Jak jsem mohla vědět, co se se mnou děje? Viděla jsem, jak se telí krávy a děvečky taky ledacos pověděly, ale... Copak

jsem měla maminku, která by mi řekla, co to je být ženou se vším všudy?“

Selka upírá pronikavé oči na drobnou ženu s hrubýma rukama, která jí pomáhá zadělat na buchty pro čeládku.

„Poslyš, Mařka, nějak se mi nezdáš, nezahodila ses s někým? Však ty víš, co myslím.“

Marie se nemusí přiznávat, pláč odpovídá za ni. Selka si důkladně omývá ruce od těsta, natáčí mladou ženu proti sobě a zkušeně jí ohmatává břicho, jako to dělává březím krávám.

„Teď už s tím nepůjde nic dělat, kdo to byl?“

Selka je panovačná a chamtivá, ale zná život. Umí poslouchat a pomoci. V tu chvíli se pro Marii stává vším – přítelkyní, mámou i spojenkyní.

„Neboj, na podzim potáhne zpět na Turnov, počkáme si na něj. Přijde, uvidíš, u nás je nejvíc prošlapaných škrpálů ze vsi.“

Má pravdu a vyřídilku. Než se Václav nadál, sedlák ho odváží na povozu, za nimi klopýtá hříbě určené k prodeji na trhu. Před kostelem mlčky, se sklopenou hlavou stojí vedle Marie. Ani jeden netouží po svazku. Ale musí to být. Když Václav vidí přicházejícího faráře, hudrá, otáčí se a chce utéct. Ale sedlák se mu staví do cesty.

„Ještě k tomu ten černoprdelník,“ mumlá si pro sebe ženich s holí. Při obřadu se chová jako stroj. Svatební polibek? Ani ten den, ani jindy. To Marii netrápí, už po něm netouží. Pocit té první noci po tancovačce vyprchal. Nedotýkají se. Oba se bojí jejího obrovského břicha, co se dme a hýbe.

Odpoledne nakládají výbavu do proutěného koše s popruhy. Háčkované dečky a vyšívané ubrusy, co si Marie roky po nocích plná naděje a očekávání chystala. Bílé, naškrobené cejchy a porcelánové kafáče od selky. Na vrch koše pokládá nevěsta povadlé astry svázané bílou stuhou. Jdou až za Semily, do domku jeho rodičů. Marie už nedře u sedláka, nyní se plahočí u staré, hašteřivé tchyně a hluchého tchána.

Když přichází Václava na svět, rodička kromě bolesti necítí nic. Ani úlevu, ani radost. O malou se stará dobře. Když má zapálená prsa a už to nejde dál kojit, v horečkách chodí do druhé vsi pro mléko. Denně šest kilometrů. Dobré mléko od nejlepší krávy v okolí.

Nerada se Václavy dotýká. Neví proč, snad je to tou nápadnou podobou otci. Možná ženská nemůže tolik milovat své dítě, když nenávidí jeho otce. Ta chvilka vzplanutí jedné noci na lásku k dítěti a muži nestačí. Snad tu neuvěřitelnou podobu přivolali jeho jménem. Kdo to kdy viděl, holka Václava! Chtěl to, svolila. Ještě stále doufá, že když všechno překousne a bude po jeho, najdou k sobě cestu a budou slušně vycházet. Když malá krabatí obličejík, připomíná jí jeho, když se stále častěji v noci vrací z hospody a pak nadává a křičí. Je nešťastný. Svatba mu přišroubovala toulavé boty k jednomu místu, k ženě, kterou nemiluje, dítěti, které nechtěl, a ke starým rodičům, kterých si neváží.

Marie se brozí, co dá druhý den do hrnce. Když se malá postaví na nohy, odchází za prací do přádelny. Dvě hodiny tam. Směna. Bolavá záda, nohy i ruce. Dvě hodiny zpět. V horku, zimě, dešti, bouřce. Ještě dlouho se stará o manželovy rodiče, pak už žíví jen rostoucí dceru a chlapa, který nemá nikoho a nic rád a celé dny se užívá doma. Každý večer odchází na kus řeči a za karbanem.

Marie už toho mnoho neočekává, jen bojuje za kousek klidu a smíru. I z kostela se nechává vypsát, protože Václav nesnáší faráře – vyžírký tlustý, hamižný, říkává často a příliš nahlas, jenom oblbuji lidi nesmysly a báhorkami, tahají z nich peníze a pak je vydírají jejich uměle nahlodaným svědomím. Marie to nechce stále poslouchat, potřebuje se vyspat a odpočinout si, a tak kývne, když ji přihlásí do komunistické strany. Chodí po schůzích. Protože to on chce. Protože sám rád schůzuje. Řeční o rovnosti, právech dělníků, pracovních podmínkách, spravedlivé mzdě, a sám nepracuje. Ani dříví nepořeže, ani

třísky na zátop nepřipraví, aby večer, až se vrátí z fabriky, měla na zátop. Už i Marie umí křičet: „Vyžírko, vždyť ty o rovnosti a spravedlnosti umíš jen žvanit!“

Holka roste. Má gesta otce, jeho pohyby, výrazy. Když má Václav náladu, hraje si s ní, špásuje a povídá. Marie je ta, co vaří, uklízí, zatápí, pere a obléká. Po nocích šije a přešívá. Nevypráví pohádky, je potřeba dát dohromady domácnost, však Václava už taky může s ledasčím pomoci. Všechno jí naučí, dobře ví, jaké to je, když máma neukáže, nenaučí, neporadí.

„Tak víš co? Když se ti bude chtít, dopovíš mi to příští týden,“ Monika přerušuje rozpačité ticho a chystá se k odchodu.

„Pamatuješ, jaký to bylo fajn, když jsi u mě byla prázdninách?“ Marie ve svých vzpomínkách poskočí o mnoho desetiletí dopředu.

„No jejej! Když bylo chladno, nachystala jsi horkou vodu do gumové láhve, strčila pod naklepanou duchnu, dala mi hašlerku, sedla si na kraj postele a vyprávěla. Ráda na to vzpomínám. Bylo mi u tebe fajn. Co já u tebe v klidu přečetla románů!“

„Co je s nimi? Vyhodili je, vid?“

Monika váhá a zahanbeně přikyvuje. Holčička moje, stydí se za druhé, je mi jí líto. Odvádím řeč. „Stejně bych na to už pořádně neviděla.“

„Zítra píšu dvě písemky, musím se na to podívat. Tak zase za týden.“

Dává mi pusu na tvář. Je to zvláštní, na tohle jsem si nikdy nepotrpěla, ale zase tak moc mi to nevadí. Možná jsem neměla ucukávat. Je to trapný, když je starý člověk rozpačitý. Utírám si tvář. Monička se zasměje a dlaní mi přetírá stejné místo.

„Tak pá, budu se na tebe těšit.“

„Na viděnou, holčičko. A ještě jsi mi neřekla, co doma, co Ilonka?“

A taky je trapný, když je mladý člověk rozpačitý. Dobře vidím, jak váhá.

„Mamka toho má moc, to víš, hodně práce a občas nějaký starosti.“

To mi je jasný, vím, jaký má občas *nějaký* starosti. To ten její hulvát, chlap mizerný.

„Ale ty jí pomáháš, vidíš?“

„Snažím se. Jo, a babička ti vzkazuje, že se staví v neděli a uklidí ti tu.“

„Václava přijde už v neděli? Vždyť tu byla nedávno.“

„Ono to všechno moc letí.“

„Mně už ne... Tak pozdravuj mamku a dávejte na sebe pozor. A zase přijď.“

Za pár týdnů tady je její koberec zničenější než za předcházející desetiletí. Cestička k oknu stále více tmavne a začíná vylézat šedavá mřížka, která už není schopna udržet vlněné smotky. Okraj záclony je šedavý. Muškát na okně shodil další žlutý list. Ještě mu zbývá dvanáct dalších. Rozkvétá poslední květ a ten osychající bude už zítra muset odstříhnout. Ale má tupé nůžky. Doma by si s nimi poradila, zašla by přes silnici k sousedovi, co má doma brusku a kterému dávala za pomoc jednou ročně staženého ušáka. Ale co tady v tomhle rozlehlém, studeném, cizím baráku daleko za městem? Nikoho tu nezná. Nic se tu neděje, a kdyby průvan nerozhoupal záclonu, ani nic nehýbe. Nic, jiní koukají alespoň do zahrady. Dokvétají tam poslední růže, někdo je po posledním odkvětu šikovně sestříhal a donutil nasadit další poupata.

Už má hlad. Uvaří si meltu s mlékem a nadrobí do ní chleba. K čertu, kde je ten chleba? Už byl ztvrdlý, ale do bílé

kávy dobrý. Shýbá se ke koši. Je prázdný. Václava ho musela přesypat do igelitové tašky a odnést. Nezůstaly ani výstřižky. Celá léta shromažďovala z časopisů a novin články o pěstování růží a jiných květin. Do prkýnka, zapomněla je včas schovat! Rozhazuje urovnanou peřinu a v botách uléhá. Plna tichého vzdoru zakope a líbí se jí, jak podrážky zanechávají v peřině doličky, do jejichž středu se sypou zrnka písku a drobné hrudky hlíny. Na chvíli se jí udělalo dobře. Vstává.

Je teprve podvečer, dřív než v jedenáct neusne. A to kdoví jestli. Ještě pět hodin přecházení v kleci.

Sparí meltu jen do jednoho velkého kafáče. Od té doby, co je tady, už neodlévá polovinu na zítřejší ráno. Přilije mléko a drobí do něj chléb. Přičí se jí to, kdo to kdy viděl dávat do bílé kávy měkký chleba? Jí bez chuti. To doma, to byla jiná. Kolikrát přišla ze zahrádky do baráčku až za tmy, někdy plevelila záhonky ještě za svitu měsíce, a s chutí zhltila všechno, co si ráno nachystala. Ale co je tady, nemá hlad. Není vybíravá, nikdy nebyla, ale nechutná jí. Nic, dokonce ani ta melta ne. Myje nádobí a odkládá ho do plastového odkapávače, který jí sem přinesla Václava, protože si koupila větší a z nerezů. Jo, to byly časy, kdy nesnesla na hrnci nebo skleničce zaschlou kapku! Všechno se muselo blyštět, i kdyby to měla leštit do rána. Ale teď už je všechno jedno.

Zbývají ještě čtyři hodiny, než bude moct ulehnout s nadějí na příchod spánku. Pociťuje únavu a bolest v nohou. Natáčí křeslo k oknu, aby viděla na šerící se oblohu. Ztěžka usedá. Zavírá oči a představa, která k ní od té doby, co musí být tady, přichází mnohokrát za den, jí vykouzlí spokojený úsměv. Vidí, jak ráno leží na posteli a sladce spí, už jí nebolí nohy, už nemusí vstávat, nemusí přecházet ve své cele a čekat, až v deset zatuká pečovatelka a vezme si od ní lísteček s napsaným nákupem nebo přejeđe hadrem místnost a řekne pár neutrálních vět jako včera, předevcírem, před měsícem, jako v pokoji vedle, naproti a nad ní...

Ale dobře ví, že se zase bude muset probudit, protože zubatá jí to dělá naschvál a ještě si ji nezařadila do pořadníku. Těs kosou je úplně jedno, že je celá bolavá a že jí už brzo bude devadesát i že se jí tu vůbec nelíbí. To si radši minulý týden vzala tu ženskou s drdolem z protější cimry, která měla skoro o dvacet roků míň.

Ještě dlouhé tři hodiny. Číst nemůže, už na to špatně vidí a z televize jí bolí oči. Myslí na domov, který už není její, a co víc, není vůbec. Domek je rozbořený a zahrádka rozkopaná. Stesk a bezmoc se jí rozlévají bolavým tělem.

„Moje růžová, stolistá by kvetla,“ vypráví si, „ještě nebyly mrazíky. Třeba ji nevykopali.“

Přechází k oknu. „Ťapko!“

Budík v její hlavě je stále spolehlivý, vstává v pět. Jako celý život. Bosé nohy se zažloutlými nehty na pokroucených prstech se dotýkají lesknoucího se linolea.

Ledová královna

Václava

Jak mně mladší kolegyně záviděly!

„Paní Václavo, co vám bude chybět? Zdravá jste, manžel a máte, velký dům se zahradou, vypočítali vám slušný důchod. Svě máte jisté a beztak jste už několik roků přesluhovala. Na všechno teď budete mít spoustu času. Pospíte si, přečtete noviny, pak si uděláte kafičko a v klidu si ho vypijete na zahrádce. Žádná buzerace, žádný musíš musíš, žádný blbý šéf. Ale co my? Kdoví, na kdy nám posunou odchod do důchodu? Aby to nedopadlo tak, že po sedmdesátce vytřeme naposledy regály, vypneme počítače, řekneme si, co jsme to chtěli... aha... pozdě... vyměnit pemprsky. Pak budeme hledat klíč, a když se zadaří, zamkneme sklad a kancelář, na vrátnici si odpícháme, a než vyjdeme ven, klepne nás a rovnou odtud nás odvezou v černém futrálu.“

Rádoby vtipné, odlehčující tlachy na rozloučenou s čerstvou důchodkyní, kecy, jen aby se mluvilo. Ještě že jsem nedělala žádné posezení na rozloučenou, musela bych to poslouchat mnohem déle a ještě by mě to stálo řůru peněz. Ti, co odcházeli přede mnou, vždycky nachystali nějaké pohoštění. Ale já nemusím být jako ostatní. Šimovou, co odcházela loni, to stálo skoro třináct stovek. A ještě jsme se jí museli skládat na dárek. Na dvacet čtyři korun mě to přišlo. Koupili jí takovou zlacenou kávovou soupravu. Líbila se mi, to jo, byla na ní spousta zlata, vypadala draze. Stála osm stovek. Kdybych udělala oslavu stejnou jako ona, prodělám na tom pět stovek a kdoví, třeba by mi koupili něco jiného. To pohoštění by šlo udělat levněji, Šimová všechno kupovala hotový, chlebičky i zákusky. Kdyby nebyla líná